

Recenzja książki „Leksykon socjologii moralności. Podstawy – teorie – badania – perspektywy” pod redakcją Janusza Mariańskiego

Book review „Leksykon socjologii moralności. Podstawy – teorie – badania – perspektywy”;
scientific editor: Janusz Mariański

Grażyna J. Iwanowicz-Palus

Zakład Podstaw Położnictwa Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Medyczny w Lublinie

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Grażyna J. Iwanowicz-Palus

Zakład Podstaw Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

20-081 Lublin ul. Staszica 4-6

e-mail: spupalus@umlub.pl

STRESZCZENIE

RECENZJA KSIĄŻKI „LEKSYKON SOCJOLOGII MORALNOŚCI. PODSTAWY – TEORIE – BADANIA – PERSPEKTYWY” POD REDAKCJĄ JANUSZA MARIAŃSKIEGO

Socjologia moralności jako nauka empiryczna bada moralność od strony jej społecznego tworzenia się i funkcjonowania (moralność jako społeczny konstrukt), od strony społecznych uwarunkowań tych wszystkich zjawisk, które składają się na dziedzinę moralności. Diagnostuje społeczne warunki jej rozwoju, zróżnicowania lub regresu.

Leksykon socjologii moralności będący dziełem zbiorowym zawiera kilkaset haseł. Każde z nich pełni rolę klucza, umożliwiającego dotarcie do poznania innych pojęć i teorii oraz zróżnicowanych społecznych wymiarów moralności

ABSTRACT

BOOK REVIEW „LEKSYKON SOCJOLOGII MORALNOŚCI. PODSTAWY – TEORIE – BADANIA – PERSPEKTYWY”; SCIENTIFIC EDITOR: JANUSZ MARIAŃSKI

The sociology of morality as an empirical science explores the morality from its social side of the formation and functioning (morality as a social construct), from the social conditions of all the phenomena that create the field of morality. It also diagnoses the social conditions of its development, differentiation or regress.

The lexicon of sociology of morality is a collective publication and it contains several hundred terms. Each of these could be the key that enable identification of other concepts, theories and various social dimensions of morality.

Zagadnieniami z zakresu moralności zajmują się: filozofia, psychologia, socjologia, teologia, etyka. Jednak żadna z tych dziedzin nauki nie stworzyła pełnej i uniwersalnej definicji moralności. Głównym powodem jest zmienność pojęcia, zależna od czynników historycznych, kulturowych, religijnych. To, co kiedyś uważano za moralnie słuszne, obecnie często nie mieści się w ramach moralności.

Socjologia moralności jako nauka empiryczna bada moralność od strony jej społecznego tworzenia się i funkcjonowania (moralność jako społeczny konstrukt), od strony społecznych uwarunkowań tych wszystkich zjawisk, które składają się na dziedzinę moralności.

Diagnostuje społeczne warunki jej rozwoju, zróżnicowania lub regresu. Moralność rozumiana jako zewnętrznie funkcjonujący zespół wartości, norm i wzorów zachowań oraz wewnętrzny składnik indywidualnej świadomości jest empirycznie dostępna i stanowi właściwy przedmiot badań dla socjologii, a także innych dyscyplin empirycznych, np. psychologii.

Socjologia moralności pełni funkcje diagnostyczno-wyjaśniające, a nie doradcze czy normatywne. Opisuje zmienność moralności, a także pewne elementy stałe, występujące w moralnościach odmiennych kultur i w różnych okresach historycznych.

J. Mariański uważa, iż „socjologia moralności jako opisowo-wyjaśniająca subdyscyplina socjologiczna zajmuje się tylko określonym aspektem życia moralnego, bada w jakim stopniu jest ono wyrazem komunikacji międzyludzkich, interakcji i relacji społecznych.”

Socjologia moralności analizuje także proces współzawodnictwa między różnymi rodzajami postaw oraz konflikty między różnymi rodzajami moralności. W zakresie socjologii moralności leżą również takie zagadnienia, jak: odkrywanie szczegółowych rodzajów i form postaw moralnych w kontekście mikrostrukturalnym, grupowym i globalnym; ustalanie jaki system tworzą między sobą szczegółowe rodzaje życia moralnego; badanie form życia moralnego w obrębie wyróżnionych rodzajów moralności w związku z pewnymi uwarunkowaniami społecznymi; ustalenie stosunku postaw moralnych i innych rodzajów reglamentacji społecznej oraz tworów cywilizacji; badanie genezy życia moralnego.

Polska socjologia moralności jest dyscypliną naukową teoretycznie i badawczo tak bardzo rozwiniętą, że inicjatywa wydania *Leksykonu socjologii moralności. Podstawy – teorie – badania – perspektywy*, stała się zasadna i możliwa, dzięki włączeniu się w nią wielu socjologów pracujących niemal we wszystkich ośrodkach akademickich w kraju. Autorami haseł jest 87 pracowników naukowych, głównie socjologów, ale i psychologów, pedagogów, filozofów, religioznawców i teologów reprezentujących różne podejścia teoretyczne, metodologiczne i empiryczne w badaniach nad moralnością.

Leksykon socjologii moralności będący dziełem zbiorowym zawiera kilkaset haseł. Każde z nich pełni rolę klucza, umożliwiającego dotarcie do poznania innych pojęć i teorii oraz zróżnicowanych społecznych wymiarów moralności.

W hasłach rzeczowych skoncentrowano się głównie na problemach z zakresu socjologii moralności. Można je podzielić na kilka grup:

- a) definiowanie podstawowego przedmiotu badań socjologicznych, jak moralność, wartości, normy i oceny moralne, wzory osobowe, więzi (relacje) moralne, ideały etyczne, zachowania moralne;
- b) kluczowe kategorie pojęciowe służące interpretacji zjawisk moralnych, jak absolutyzm moralny, godność ludzka, permisywizm i relatywizm moralny, dewiacje moralne, indyferentyzm moralny, etos, ład moralny, zaufanie moralne, anomia moralna, zło;
- c) socjologiczne teorie moralności i założenia metodologiczne, jak socjologia moralności jako subdyscyplina socjologiczna, biologiczne podstawy moralności, funkcjonalne teorie moralności, teoria racjonalnego wyboru, chrześcijańska teoria moralności, marksistowska teoria moralności, personalistyczna socjologia moralności, katolicka nauka społeczna a socjologia moralności, psychologia i pedagogika moralności, scenariusze przemian moralności, modele badania moralności, metody badań socjologii moralności;
- d) życie społeczne i moralność oraz związane z tym różnorodne zjawiska, jak detradycjonalizacja, dezinstytucjonalizacja, prywatyzacja, duchowość, terroryzm, wielo-

kułturowość, tolerancja, kryzysy w biznesie i finansach, prospołeczność i egoizm;

- e) relacje między moralnością a różnymi działaniami życia społecznego, jak gospodarka, sztuka, media, edukacja, praca, polityka oraz relacje między instytucjami społecznymi i moralnością, jak rodzina, prawo, religia, wojsko, życie publiczne.

Hasła osobowe odnoszą się do najbardziej znaczących socjologów, ze szczególnym uwzględnieniem klasyków socjologii moralności i ich współczesnych kontynuatorów oraz polskich socjologów moralności ze stopniem doktora habilitowanego. Biogramy uczonych ukazują drogi ich kariery naukowej oraz najważniejsze publikacje, z których wiele weszło do kanonu lektur socjologicznych. Tworzą one również swoistą minihistorię socjologii moralności w Polsce i w świecie.

Opracowanie haseł ma charakter wielowymiarowy, zarówno od strony treściowej, jak i metodologicznej. Pomaga właściwie zrozumieć, interpretować i wyjaśniać moralność zmieniającą swoje formy i miejsce w społeczeństwie. Systematyzuje ono dotychczasową refleksję socjomoralną i wzmacnia status socjologii moralności na gruncie polskim, jako nauki autonomicznej od strony teoretycznej i metodologicznej.

Leksykon socjologii moralności jest adresowany nie tylko do socjologów oraz do reprezentantów pokrewnych dziedzin naukowych, ale także do tych wszystkich, którzy interesują się problematyką moralną i etyczną, moralnością jako zjawiskiem indywidualnym i społecznym, oddziaływaniem społeczeństwa na moralność i moralności na społeczeństwo, którzy przejawiają w swoim myśleniu i działaniu zainteresowania moralne.

Wyrażam przekonanie, że *Leksykon socjologii moralności* może przyczynić się nie tylko do popularyzacji socjologii moralności, ale także stać się inspiracją i zachętą do zintensyfikowania badań empirycznych nad moralnością w szybko zmieniającym się społeczeństwie polskim.